

OPETUSMINISTERIÖN TILINPÄÄTÖSKANNANOTTO OULUN YLIOPISTON VUODEN 2008 TOIMINNASTA

1. TULOKSELLISUUS JA TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

1.1. TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS

Yliopiston taloudellisuus on kohentunut edellisestä vuodesta. Yliopiston tuottavuus on perustutkintokoulutuksen osalta kehittynyt myönteisesti, mutta tämä selittyy ainakin osin tutkinonuudistukseen liittyvän siirtymäajan päättymisellä. Valtakunnallisesti tarkastellen yliopiston tutkimuksen ja tutkijakoulutuksen kokonaistilanne voisi olla pääosalla koulutusaloista parempi.

Maksuperustelain mukaisen liiketaloudellisen maksullisen toiminnan tulot vähenivät edellisestä vuodesta mutta tuottovaatimus saavutettiin. Kannattavuustavoite jäi edellisten vuoden tapaan saavuttamatta. Toiminta oli yhteiskustannukset huomioon ottaen 2,3 M€ alijäämäistä ilman Centre for Wireless Communications -yksikön toimintaa. Yliopiston selvityksen mukaan tämä johtuu toisaalta tuottojen pienenemisestä ja toiseksi erillis- ja yhteiskustannusten noususta. Yliopisto on myös itse todennut korjaustoimenpiteenä huomion kiinnittämisen toisaalta palveluiden tuottamisen tehokkuuteen ja toiseksi siihen, että yhteiskustannukset voidaan kustannusvastaavuuden edellyttämällä tavalla sisällyttää palveluiden hintaan.

Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot ja kustannusvastaavuus heikkenivät edellisestä vuodesta. Kustannusvastaavuus oli 77 %. Yliopiston omin budjettivaroin katettavaksi jäi 14,1 miljoonaa euroa. Täydentävän rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta on edellisten vuosien tapaan 31 %, mikä on selkeästi valtakunnallisen keskiarvon alapuolella.

Oulun yliopisto vahvistaa profiiliaan kansainvälisenä tutkimusyliopistona sekä kehittää yhteistyötä elinkeinoelämän ja sektoritutkimuslaitosten kanssa. Innovaatiotoimintaa kehitetään Triple Helix -yhteistyöhankeen linjausten pohjalta. Yliopisto on tukemassa valitsemaansa profiilia tarkastelemalla kriittisesti aluetoimintojaan. Yliopisto on sopinut Lapin yliopiston kanssa yhteisen Meri-Lappi-instituutin lakkauttamisesta 1.1.2009 alkaen. Tutkimusasemaverkostoa on karsittu Perämeren ja Oulujärven asemien osalta. Oulun eteläisen yksikön toimintaa on tarkoitettu kehittää yhteistyössä Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun ja Kokkolan yliopistokeskuksen kanssa. Tukipalvelujen osalta yhteistyötä on tehty Oulun ammattikorkeakoulun kanssa. Yliopisto koordinoiman Kajaanin yliopistokeskuksen tavoitteena on konsortiomallin avulla tiivistää yhteistyötä Kajaanin ammattikorkeakoulun kanssa.

Yliopisto on päättänyt siirtyä yliopistojen palvelukeskus CERTIAN asiakkuuteen talous- ja henkilöstöhallinnon osalta vuoden 2009 aikana.

Yliopiston tulee jatkaa toimipisteverkon kriittistä tarkastelua. Alueellisissa toiminnassa vastuuta tulee siirtää tiivistyvän yhteistyön myötä entistä enemmän Pohjois-Suomen ammattikorkeakouluille.

Yliopiston tulee turvata biokeskuksensa perusresurssit varmistaakseen Biokeskus Suomen ja Suomen molekyyli lääketieteen instituutin yhteistyön ja työnjaon bioalan rakenteellisessa kehittämisessä.

1.2. TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA

Yliopiston tutkimuksen kokonaisarviointi osoitti yliopiston tutkimuksen olevan osaksi korkea kansainvälistä tasoa, mutta laitosten välillä ja suurten laitosten sisällä oli merkittävää variaatiota. Yliopisto on huomionut arvioinnin tulokset toiminnassaan ja strategiatyössään.

Yliopisto on vaiheittain siirtymässä neliportaiseen tutkija- ja opettajatehtävärakenteeseen. Vuonna 2008 noin puolet henkilökunnasta oli uudessa tehtäväjärjestelmässä. Tohtoritutkintotavoitteen saavuttamisaste (78 %) on selvästi alle valtakunnallisen keskitason. Tohtoritavoite saavutettiin vain kolmella koulutusalueella. Jatkokoulutukseen ottaminen ja tutkijankoulutuksen laatutyö on ollut systemaattista ja kattavaa. Yliopisto on melko hyvin onnistunut ulkomaalaisten jatko-opiskelijoiden rekrytoinnissa. Yliopistossa toimi kuusi FiDiPro-professoria. Yliopisto seuraa säännöllisesti seuraavien valmistuneiden sijoittumista työelämään.

Myönteinen kehitys samana keväänä tai edellisenä syksynä toisen asteen päättäneiden osuuden kasvattamiseksi yliopistojen uusista opiskelijoista kääntyi valtakunnallisella tasolla laskusuuntaiseksi.

Yliopistoa kehoitettiin arvioimaan, ovatko sen käyttämät opetuksen ja ohjauksen kehittämistoimet riittäviä ja tarkoituksenmukaisia tutkintotavoitteiden ja aineenopettajakoulutuksen määrällisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tutkinnonuudistuksen siirtymäaikaan kuuluvilla aloilla suoritettiin ylempiä korkeakoulututkintoja selkeästi yli tavoitteen. Sen sijaan lääketieteellisillä ja teknistieteellisillä aloilla jäätin alle tutkintotavoitteen. Erityisesti lääketieteen tulos oli heikko. Myönteistä kehitystä on tapahtunut myös aineenopettajakoulutuksen tavoitteiden saavuttamisessa, joskin humanistisella alalla tarvitaan edelleen kehittämistoimia. Myös alempien tutkintojen tavoite ylittyi selvästi.

Yliopisto on kehittänyt laadunvarmistusjärjestelmänsä ja kiinnittänyt huomiota laatutyön dokumentointiin sekä opiskelijoiden ja henkilökunnan koulutukseen. Opiskelijoilta ja valmistuneilta kerättävää palautetta hyödynnetään opetuksen kehittämisessä.

Yliopisto on hyödyntänyt uuden tutkintorakenteen mahdollisuuksia lisäämällä vieraskielistä ja kansainvälisessä yhteistyössä tehtävää maisteriohjelmatarjontaa. Yliopisto on kiinnittänyt huomiota henkilöstön kansainvälisten valmiuksien kehittämiseen ja organisoitunut tutkintoon johtavan koulutuksen vientiä.

Yliopistolla on vakiintuneet ja hyvin toimivat tavat siirtää tutkimuksen tuloksia yhteiskunnan hyödynnettäväksi strategisten kumppaneidensa verkoston avulla. Yliopisto on merkittävällä tavalla edistänyt korkeakoulujen yhteisten tutkimus- ja innovaatiopalveluiden kansallista kehittämistä yhteistyössä alueen korkeakoulujen ja muiden toimijoiden kanssa.

Yliopistolla on korkeakoulukeksintölain edellyttämät menettelyt sekä tutkimustulosten hyödyntämistä koskevat periaatteet. Yliopistolla on yhteistyökumppanuudet keskeisten välittäjäorganisaatioiden kanssa tutkimustulosten hyödyntämisessä. Tärkeänä tukitoimena keksintöjen ja ideoiden edistämisessä on Tekesin TULLI-rahoitus (tutkimuksesta liiketoimintaa). Yliopistolle tehtiin 84 keksintöilmoitusta tutkimustyöhön liittyen.

Saamelaisalueen korkeakoulutasoihin osaamistarpeisiin tulee vastata muiden alueella toimivien korkeakoulujen kanssa yhteistyössä suunnitellulla avoimen korkeakouluopetuksen ja täydennyskoulutuksen tarjonnalla, opinnäytetyö- ja harjoitteluyhteistyöllä ja lisäämällä tutkimus- ja tuotekehitysprojektien yhteiskunnallista vuorovaikutusta yhteistyössä alueen kanssa. Tutkintoon johtavan koulutuksen hajauttaminen alueelle ei ole tarkoituksenmukaista.

Yliopistossa aikuiskoulutukseen osallistuminen on vähentynyt. Yliopisto on tarkastellut aikuiskoulutusta yhteistyössä Pohjois-Suomen korkeakoulujen kanssa.

Työn luonteen perusteella määräaikaisissa palvelussuhteissa olleiden määrä on laskenut yliopistoissa.

Yliopiston tulee edistää opiskelijavalintoja siten, että siirtyminen toiselta asteelta yliopistoon nopeutuu. Lääketieteen koulutuksen tutkintotavoitteiden saavuttamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Yliopiston tulee kiinnittää huomiota alakohtaisiin työelämäyhteyksiin ja harjoittelukäytäntöihin sekä raportoida näistä tarkemmin.

Yliopiston tulee liikkuvuuden edistämisen lisäksi varmistaa opintoprosessin ja tutkijakoulutuksen aikana monipuolisten kansainvälisten valmiuksien syntyminen. Yhteis- ja kaksoistutkintojen aikaansaamiseksi tulee hyödyntää menestyksekkästä maisterikoulutuksen kansainvälistämiskokemusta.

Yliopiston tulee kehittää edelleen jatkokoulutukseen pääsyn kriteereitä ja tutkijankoulutusta osana

yliopiston laatujärjestelmää tavoitteena entistä suunnitelmallisempi ja ohjattu, määräaikainen jatkokoulutus. Yliopistosta väittelevien mediaani-ään tulee laskea lähemmäksi tavoitetta.

Yliopiston tulee varmistaa avoimen yliopisto-opetuksen ja erillisten opinto-oikeuksien tarjonnan, opinto-ohjauksen ja tiedotuksen avulla, ettei työikäisen aikuisväestön tutkinnon osien suorittamistarve suuntaudu epätarkoituksenmukaiseen tutkinto-opiskeluun. Omaehtoisen tarjonnan lisäksi tutkinnon osien saatavuutta parannetaan myymällä erityisesti kelpoisuuden tuottavaa koulutusta täydennyskoulutuksena työnantajille.

Yliopiston tulee tarkastella säännöllisesti määräaikaisten palvelussuhteittensa kehitystä ja vähentäviä toimenpiteitä tulee jatkaa. Erityistoimia tulee kohdistaa ikääntyvän henkilöstön työkyvystä ja jaksamisesta huolehtimiseen työurien pidentämiseksi ja osaamispotentiaalain säilyttämiseksi.

2. TULOKSELLISUUDEN RAPORTOINNIN ASIANMUKAISUUS

Yliopiston tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rakenne noudattaa opetusministeriön mallia tilinpäätöksestä yliopistoille. Yliopiston toimintakertomus sisältää tilinpäätösmallin mukaiset toteumatiedot ja tunnusluvut. Vertailua ole tehty vain vähän suhteessa muihin yliopiston kannalta keskeisiin yliopistoihin. Käytetyt kaaviot ovat havainnollisia.

Yliopistolla on ollut käytössä koko henkilöstön kattava työajankohdentamisjärjestelmä 1.1.2008 alkaen. Työsuunnitelman korjaaminen vastaamaan toteutunutta ajankäyttöä ei ole ollut kuitenkaan pakollista, eikä näin ole voitu kattavasti varmistua suunnitelmien toteutumisesta. Projektikohtaisia työajanseurantatietoja ei ole hyödynnetty maksullisen toiminnan ja yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmien laadinnassa, joten niihin sisältyy tästä johtuen arvionvaraisuutta.

Tuottavuusohjelman ja rakenteellisen kehittämisen henkilötyövuosivähennysten seurannasta on raportoitu asianmukaisesti ja henkilöstövaikutusten arviointi on mahdollista. Raportin perusteella yliopiston henkilötyövuodet ovat vähentyneet edellisestä vuodesta.

Yliopiston kustannusten seuranta ja työajankohdentamisjärjestelmää tulee kehittää osana kokonaiskustannusmalliin siirtymistä.

3. OPETUSMINISTERIÖN TOIMENPITEET TULOSELLISUUDEN PARANTAMISEKSI

Korkeakoulupolitiikan tavoitteet vuosille 2007-2012 on asetettu Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa, joka koulutustarjonnan osalta tarkistetaan vuoden 2009 aikana. Opetusministeriö (OPM) on määritellyt rakenteellisen kehittämisen suuntaviivat maaliskuussa 2008. Rakenteellisen kehittämisen toimenpideohjelmaa vuodesta 2010 alkaen sisällytetään osaksi Tutkimus- ja innovaationeuvoston linjauksia, joihin tulee sisällyttämään myös sektoritutkimuksen rakenteellinen kehittäminen.

Yliopistojen taloudellista ja hallinnollista autonomiaa vahvistava lakiesitys on annettu eduskunnalle helmikuussa 2009 ja toimeenpanolain on tarkoitus astua voimaan 1.8.2009. Yliopistouudistukseen liittyen uudistetaan myös Suomen Akatemiaa koskevaa lainsäädäntöä. Kaikki yliopistot toimitivat uudessa oikeushenkilömuodossa 1.1.2010 alkaen. OPM on valmistellut lakiesitykseen liittyen yliopistojen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmän uudistamista vuodesta 2010 eteenpäin. OPM jatkaa korkeakoulujen ohjaukseen liittyvää toiminnan ja talouden indikaattoreiden kehittämistä.

OPM toteuttaa hallituksen riihikannanoton mukaisia toimenpiteitä tulevaisuuden kasvuedellytysten turvaamiseksi. Tähän liittyvä korkeakoulutettujen työuria pidentävä hanke valmistuu maaliskuussa 2010. Opiskelijavalintojen kehittämistä koskevat esitykset valmistuvat vuoden 2009 lopussa.

Innovaatiopoliittinen selonteko annettiin eduskunnalle syksyllä 2008 ja innovaatiojärjestelmän kansainvälinen arviointi valmistuu syksyllä 2009. OPM varautuu raportoimaan eduskunnalle korkeakoululeksintölain toivuudesta. Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistämisestä valmistui OPM:n ja TEMin suositukset vuoden 2009 alussa.

OPM:n johdolla valmistellaan laajapohjaisessa yhteistyössä ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta. Johtoryhmän toinen väliraportti ehdotuksineen valmistui maaliskuussa 2009. Osana aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta OPM valmistelee erityispätevyysjärjestelmää ja oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen mallia. Näitä kehitetään tutkintoon johtavan koulutuksen ja korkeakoulun tutkimusvahuuksien kanssa yhteen toimivaksi kokonaisuudeksi.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä on päätetty 7.5.2009, että hallinnonalakohtaiset valtiosuudet yhdistetään ja keskitetään valtiovarainministeriöön hallitusohjelman edellyttämässä laajuudessa. Valtiosuus uudistus koskee myös harjoittelukoulujen esi- ja perusopetusta. Yliopistojen tuottavuusohjelman toteuttamista jatketaan aiemmin sovitusti. Tuottavuusohjelman vuosien 2012-2015 lisätoimenpiteet eivät koske yliopistoja.

Yhteistyössä SYLin ja yliopistojen rehtorien neuvoston kanssa valmistellaan opiskelijapalautejärjestelmää. Yliopistojen toiminnan laadun ja laadunvarmistusjärjestelmien kehittämiseksi KKA auditoi kaikkien yliopistojen laadunvarmistusjärjestelmät vuoden 2011 loppuun mennessä. KKA arvioi tutkintorakenneuudistuksen toteutuksen vuonna 2010.

Korkeakouluopiskelijoiden osaamista mittaava OECD:n AHELO-hanke toteutetaan vuosina 2009-2011. Kansallinen osaamisen ja tutkintojen viitekehys valmistuu vuonna 2009.

Kansallisen tutkimuksen infrastruktuuripolitiikan vahvistamiseksi laadittu infrastruktuuritiekartta on valmistunut, ja OPM pyrkii vuoden 2009 aikana edistämään tässä esitettyjä toimenpiteitä.

OPM tukee kansainvälistymistä ja neliportaisen opettajan- ja tutkijanuran kehittämistä rahoitusmallin puitteissa. Tutkijakouluhakua uudistetaan vuoden 2010 hakua varten. Tutkimustoimintaan liittyvää tiedonkeruuta vahvistetaan ja systematisoidaan.

OPM on yhdessä korkeakoulujen kanssa käynnistänyt toimenpidekokonaisuuden (RAKETTI-hanke), jonka tavoitteena on korkeakoululaitoksen ohjauksessa ja vaikuttavuuden seuraamisessa sekä korkeakoulujen sisäisessä johtamisessa tarvittavan tiedon sekä käytössä olevien IT-ratkaisujen laadun, yhteentoimivuuden ja käytettävyyden edistäminen kansallisella tasolla. Yliopistojen yhteinen sähköinen hakujärjestelmä otettiin käyttöön syksyllä 2008. Sähköistä hakujärjestelmää ja sen kautta toteutettavaa yhteishakua kehitetään edelleen palvelemaan yliopistojen opiskelijavalintoja.

LIITTEET

LIITE 1 Määrällisten tavoitteiden toteuma